

Yttrande

Säkerhetssamordnare

Ariana Forsberg

08-501 32456

ariana.forsberg@upplandsvasby.se

Datum:

2026-08-24

Diarienummer:

KS/2026:314

Yttrande över Strålsäkerhetsmyndighetens rapport "Redovisning av regeringsuppdrag avseende metoder för utdelning av jodtabletter till allmänheten" samt förslag till ändring i förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor

Sammanfattning

Upplands Väsby kommun har tagit del av Strålsäkerhetsmyndighetens (SSM) rapport och tillhörande konsekvensutredning avseende metoder för utdelning av jodtabletter till allmänheten. Kommunen tillstyrker i huvudsak förslaget att ersätta dagens system med begränsad extrautdelning i planeringszonerna med ett system för förhandsutdelning av jodtabletter.

Kommunen delar SSM bedömning att tillgång till jodtabletter bör säkerställas innan en kärnteknisk olycka inträffar och att ett system som bygger på utdelning under pågående händelse innebär betydande praktiska och logistiska utmaningar. Särskilt under förhållanden med höjd beredskap, störningar i transportsystem eller omfattande informationspåverkan kan möjligheterna att genomföra en effektiv extrautdelning vara begränsade.

Samtidigt anser kommunen att vissa frågor behöver förtydligas innan förändringen genomförs fullt ut, särskilt avseende ansvarsfördelning, kommunernas kostnader, lagerhållning samt hanteringen av personer som vistas i kommunen utan att vara folkbokförda där.

Övergripande synpunkter

Rapporten presenterar en väl underbyggd analys av såväl svenska som internationella erfarenheter av distribution av jodtabletter. Kommunen instämmer i slutsatsen att förhandsutdelning generellt ger högre robusthet och bättre förutsättningar för ett effektivt strålskydd än system som bygger på utdelning efter att en olycka redan har inträffat.

Kommunen bedömer att SSM på ett övertygande sätt visar att den nuvarande modellen för extrautdelning i planeringszonerna riskerar att inte kunna genomföras inom den tidsram som

krävs för att jodtabletter ska ge optimal skyddseffekt. Detta gäller särskilt vid större utsläpp där stora befolkningsgrupper kan beröras samtidigt.

Det är därför rimligt att flytta fokus från akut distribution till förebyggande tillgänglighet.

Förhandsutdelning i planeringszonerna

Kommunen tillstyrker förslaget att förhandsutdelning ska omfatta även planeringszonerna kring svenska kärnkraftverk.

Förslaget bedöms:

- Öka sannolikheten att jodtabletter finns tillgängliga när de behövs.
- Minska belastningen på ansvariga myndigheter under en akut händelse.
- Stärka samhällets beredskap vid höjd beredskap eller andra extraordinära förhållanden.
- Bidra till ett mer likvärdigt skydd för befolkningen.
- Kommunen anser dock att staten behöver säkerställa att systemet utformas så att ekonomiska, praktiska eller språkliga hinder inte påverkar tillgången till jodtabletter.

Informationsinsatser

Kommunen vill särskilt betona betydelsen av information och kommunikation.

Erfarenheter från flera samhällskriser visar att tillgång till skyddsutrustning eller läkemedel inte automatiskt innebär att dessa används korrekt. Förhandsutdelning måste därför kombineras med återkommande informationsinsatser.

Informationen bör:

- Vara lättillgänglig och flerspråkig.
- Upprepas regelbundet.
- Riktas särskilt till barnfamiljer, gravida och andra prioriterade grupper.
- Tydligt beskriva när jodtabletter ska tas och när de inte ska tas.

Det bör även övervägas om barnhälsovård, mödrahälsovård, skolor och kommuner kan ges en mer aktiv roll i informationsarbetet.

Uppföljning och utvärdering

Kommunen anser att det bör införas ett krav på systematisk uppföljning av reformens effekter.

En central fråga är inte hur många tabletter som distribueras utan hur många människor som faktiskt har tillgång till fungerande jodtabletter när en olycka inträffar.

Kommunen föreslår därför att:

- Regelbundna enkätundersökningar genomförs.

- Täckningsgraden följs upp vart tredje till vart femte år.
- Resultaten offentliggörs.
- Möjlighet till kompletterande insatser övervägs om täckningsgraden visar sig vara låg.

Behov av förtydliganden av kommunens ansvar gällande:

Medarbetare som är bosatta i andra kommuner

Kommunen önskar ett förtydligande av vilket ansvar kommunen förväntas ha gentemot medarbetare som arbetar inom kommunen men är folkbokförda i en annan kommun.

I en krissituation behöver kommunala verksamheter såsom skola, vård och omsorg kunna upprätthålla sin funktion. Det är därför angeläget att det klargörs om arbetsgivaren förväntas tillhandahålla jodtabletter till anställda som vistas i kommunen under arbetstid men som inte omfattas av kommunens ordinarie utdelningsområde.

Elever från andra kommuner

Kommunen önskar även ett förtydligande kring ansvarsfördelningen avseende elever som går i skola inom kommunen men är folkbokförda i en annan kommun.

Det behöver tydliggöras om ansvaret för att säkerställa tillgång till jodtabletter ska ligga på hemkommunen, vårdnadshavarna eller den kommun där eleven vistas under skoldagen. Frågan är särskilt viktig eftersom skolor kan behöva agera skyndsamt vid ett utsläpp av radioaktiv jod.

Särskilt sårbara grupper

Kommunen ser positivt på rapportens resonemang kring barn, gravida och andra grupper med särskilt behov av skydd.

Samtidigt bedömer kommunen att ytterligare analys kan behövas av hur följande grupper nås:

Äldre personer med begränsad digital tillgång.

Personer med funktionsnedsättning.

Personer med begränsade kunskaper i svenska.

Tillfälligt boende och säsongsboende.

Nyanlända och personer utan fast folkbokföringsadress.

Beredskapssystemets effektivitet bör bedömas utifrån dess förmåga att nå även dessa grupper.

Kostnader för kommunerna

Kommunen efterfrågar en mer detaljerad redovisning av vilka ekonomiska konsekvenser förslaget kan få för kommunerna.

Utöver eventuella kostnader för själva distributionen kan kommunen behöva avsätta resurser för:

- Informationsinsatser.
- Utbildning av personal.
- Administration och planering.
- Lagerhållning.
- Inventering och utbyte av utgångna jodtabletter.
- Uppdatering av beredskaps- och krisledningsplaner.

Det bör tydliggöras om dessa kostnader bedöms rymmas inom befintliga ekonomiska ramar eller om statlig finansiering avses tillföras enligt finansieringsprincipen.

Kommunen bedömer att konsekvensutredningen i nuvarande form inte tillräckligt belyser de praktiska och ekonomiska konsekvenserna för kommunerna.

Förvaring i kommunala beredskapslager

Kommunen anser att det bör finnas en nationell vägledning för hur jodtabletter ska hanteras inom kommunala beredskapslager.

Det bör framgå:

- Om kommunerna förväntas lagerhålla jodtabletter för särskilda verksamheter.
- Vilka mängder som bör finnas i beredskap.
- Vilka krav som gäller för förvaring och omsättning av lager.
- Hur kostnader för lagerhållning ska finansieras.
- Hur ansvarsfördelningen mellan stat, region och kommun ska se ut.

Kommunen efterfrågar en nationell plan för lagerhållning av jodtabletter inom den kommunala beredskapen. En sådan plan skulle bidra till en mer likvärdig tillämpning mellan landets kommuner och stärka robustheten i det svenska totalförsvaret och krisberedskapssystemet.

Kostnader och samhällsnytta

Kommunen delar SSM bedömning att den föreslagna modellen innebär ökade kostnader jämfört med nuvarande ordning.

Samtidigt bedöms merkostnaden vara rimlig i förhållande till den säkerhetsvinst som uppnås. Skydd av barn och unga mot radioaktiv jod är en central folkhälsofråga och bör väga tungt vid bedömningen av kostnadseffektivitet.

Kostnaderna bör därför ses som en investering i nationell beredskap och långsiktig riskreducering.

Författningsförslaget

Kommunen tillstyrker den föreslagna ändringen av 4 kap. 27 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor.

Förslaget innebär en tydligare och mer ändamålsenlig reglering där fokus flyttas från osäker utdelning under pågående olycka till förebyggande tillgänglighet.

Kommunen tillstyrker Strålsäkerhetsmyndighetens förslag att ersätta dagens system med begränsad extrautdelning av jodtabletter i planeringszonerna med ett system för förhandsutdelning.

Kommunen bedömer att förslaget stärker samhällets beredskap, förbättrar tillgängligheten till jodtabletter och ökar möjligheterna att skydda allmänheten vid en kärnteknisk olycka.

Samtidigt efterfrågar kommunen ytterligare förtydliganden avseende ansvar för medarbetare och elever som inte är folkbokförda i kommunen, de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna samt behovet av nationella riktlinjer för kommunal lagerhållning av jodtabletter. Dessa frågor bör klargöras innan den föreslagna regleringen träder i kraft.

Upplands Väsby kommun

Mathias Bohman

Kommunstyrelsens ordförande